

Ha majd 60 éves leszek

— dolgozat —

Ha majd hatvanéves leszek és összejön a pénz, veszek egy kék hátizsákot.

Ha meglesz a kék hátizsák, fölme gyünk a hegylébe.

Ha járjuk a hegyet-völgyet, le is tarítjuk a hálózsákot a fűre.

Ha nekifekszünk: levetkőzünk.

Ha pucéran napozunk, majd özőnlenek a kullancsok és belédhorgonyoznak.

Ha meglátom rajtad a kullancsot, hát előkapom a Pitalont, és lesz nemulass a rohadt buzeránsnak!

Ha majd hatvanéves leszek és összejönnek a noবেlek (irodalmi + béke), és a zászlórendek és csillagok és szalagok belepik angol szövegetem, de mindemellett közvetlen vagyok és ruganyos, akkor megengedhetem magamnak, hogy saját medencémben úszjak minden reggel 3 kilométert: egyet oda, egyet vissza, egyet meg a kettő között.

Ha saját uszodámban úszok reggelként, a nap is másként süt le rám, a barnaságtól olybá tűnik az arcom, hogy a nők legszívesebben beleszeletelnének, mint a ropogós kenyérbe, és csak ropogtatnának naphosszat.

Ha ilyen jóképű leszek, a pénz sem hiányozhat, lesz dögivel.

Ha boltba megyek (persze csak játszasi-ból, mert van bejárónóm, kijárónóm, átjárónóm, följárónóm, lejárónóm, visszajárónóm, megjárónóm), egy kamion gurul mögöttem, oda dobálom a szajrét, nem a kis kosárba. Nem, nem vagyok költekező, a felesleget leadom a jól fizető maszekoknak, mert csorog a nyáluk, ha a nevemet rávéshetik a cuccra. Egy millióal kevesebbel nem járok-kelek, hogy hiába ne fárasszak magukat a bunkó kis zsebesek, akik többnyire megzavarodnak, és vörös vagy halovány képpel, de feltétlenül izzadságtól lucskosan csúsztatják vissza a vastag kötegeket. Tartok egy milliót a Sevróban, egyet a Merciben, egyet a Porsóban, egyet a Jaguárban, egyet a Rojszban, és egyet a Trabantban, mert addigra a Trabant 6 hengeres, turbós, dízeles, automata sebvártós, páncélozott, 8 kerekű, kétéltű, kis fogyasztású, maximálisan környezetkímélő, olcsó, a maga nemében fürge és kényelmes népaútó lesz.

Tartok majd otthon is egy kevés zsozsót a faliszéféken, a Pikasszó mögött, a Malcszernst mögött, a Polgárháború elérzete mögött, és a kedvenem, Visszarionovics leple alatt.

Ha van pénzem, van házam is. Atriumos villám lőrésekkel vicorít a külvilágra, elsőosztályú gorillákkal a gépfegyverek markolatánál. Befelé garantáltan napsütéses, vízesobogásos, pálmahuogásos, nőszerű, keblekkel teliszórt virágos paradicsom a házam. Barátok és borok kereszteszédnek itt zenével és szakadatlan elcsábulással. Határozottan jelentéktelen külsejű ex-szépségsverseny-bajnoknok ápolják bőrömet krémmel, masszírral és nyögve.

Ha majd hatvanéves leszek, nem lesz baj a kielégüléssel. Bekapok egy paradicsomot és kielégülök, mert jól tudom, hogy sok nikotinsavat tartalmaz ez a zöldsgéféleség, a nikotinsav pedig élénkíti a vérkeringést, ami biztosítja a potenciál kihasználását, és már a tudat, hogy jól tesztek magammal, és hogy milyen furfangosan besegít nekem a természet, szóval a dolgok paradés összhangja — kielégít, tehát semmiképpen sem énekelem az örökzöld „Ajkenedno zetiz-fegzsn"-t, legfeljebb verem a taktust, dudorázok.

A júniusi reggel sugaras levegője és Ravel szüziesen izgatott Bolerója ébreszt majd. Kitakarozom a napnak, a holland tapéta törékeny virágainak, a tánc makacs csabításának, hogy az legyek, ami ó: meleg, világosság, játékos elrendezettség, hívás és fogadás. Bartókot nem török meg reggelire, nehogy ráncaim legyenek és kávét vedeljek szabályos étkezés helyett. A borotva simán jut és halkán csilingel, mint egy négylovas szán, sosem ejt sebeket. Bőröm feszül a timsóhé és kölnijépcél alatt.

Mi zavarhatná örömem, ha fülem pontban 8-kor szabályos golyókban gurítja ki fölösleges anyagait a mosdóba, s nem 9-kor a dzsuszomba, s nem 2-kor a kávémba, s nem 5-kor a konyakomba, s nem 10-kor egy meredek dekoltázsba? Emésztésem zavartalan, székletem kemény, és hosszú, erőlködés kizárva, persze izmos hasprésem készenlétben, de hiába, egészségem napról-napra szebben virul, sima bőrömon tejes rózsák nyílnak, de cserzett matrózpotát is vágok, ha kell, verhetetlen vagyok.

Ha majd hatvanéves leszek, elhatározom, hogy 70. születnapomon bevágok egy gesztenyével töltött facánt, egy tüzdeli őzgerincet, egy puncstortát, hozzányelek 3 liter termelői soproni kékfrankost és 5 kávét dupla tejszínhabbal, és már bizsereg is domború mellkasom, mert látom, amint 16 éves

szeretóm a vacsora után lecsúsztatja illatos csipőjéről a szoknyát. Nekem minden éppen időben lesz. Ha felkel a Nap, az a jó, ha zuhog, az a finom, ha szakad a hó, fejréallok a boldogságtól, ha veszték a rulettet, másnap izomlázam lesz a röhögéstől, ha megutál a feleségem, megajándékozom egy drága holmival, mert ajándékozni öröm, ha átejtene az üzletben, sok meleg alsót küldök a főszernek és kedves családjának, nehogy ráfázzanak, ha nem történik semmi, de semmi, pezsgőt bontok a béke és nyugalom alkalmából, ha nagyon begyorsul a bicikli, és mindenki kiabál és csinálni akar valamit, akkor kiszállók és megvakarom a seggem.

Nem leszek böbeszedű, a lényegre szorítokozom, tragikusan, tömören vigyorogva, mégis árnyalt leszek, pasztellszínű, sőt vad és meghajszolt, az élet böbeszedű lazachordaira tragikusan és tömören vigyorogva, mégis árnyaltan, pasztellszínűen vadászó vad és meghajszolt gyilkos bálna, halandóságában csaknem halhatatlan, síkos, súlyos, hatonnás, győzelmesen suhanó kardszárnyú Jelfin. Keveset írok, semmit sem fejezek be, ezzel olvasóimnak gyógyíthatatlan szekszuális traumát okozok, és ők ostromolni fognak engemet bonbon- és bor- és csokoládés csótányküldeményeikkel. A férfiak innának velem, és utánozni szeretnének, a nők lelakarnak feketéni, és én visszautasítom őket (időnként). A kiadók rámlcitálnak, a kopott kis főszerkesztők lesben állnak, vagy inkább guggolnak az utcámban a kukák mögött, mivel a bádoghengereken fejlesztsem kunfu-láb munkámat, és ők onnan nyöszörögnek egy borzsaért, pár sorért, amit az első oldalakon bedobhatnának színes fotókkal, rajongó kritikákkal, életrajzi részletekkel, a nemzetközi tanulmányok diszkvizilgításában. Nem töröm a fejem, hogy miket mondjak egy konferencián, az irodalmárok hadoszlopai feltétlenül megtalálják az óperenciát a pocsolyámban is. Akire tv-kamerák ügyúznak és mikrofonok géppuskáznak, az csak a bölesesség bevehetetlen erődjé lehet. Butára nem figyel az okos, ugye, tehát akire figyelnek, az csak okosabb lehet, ugye, akire meg mindenki figyel, az a legeslegeslegokosabb (ez vagyok én), ugye, ő tehát tojik azoknak a fejére, akik figyelnek rája, mert hozzá képest azok buták, ugye. Viszont a buták nem figyelnek az okosra, ugye, mert ahhoz kevés az eszük, ugye, tehát akire figyelnek, az csak a butább lehet, ugye, akire meg mindenki figyel, az a legeslegeslegbutább (ez vagyok én), ugye, ő tehát tojik azoknak a fejére, akik figyelnek rája, mert hozzá képest azok buták, csak buták, ugye.

Ha majd hatvanéves leszek és fáj a testem, nagy fehér vásznakba csomagolatom magam, hűvös, hófehér végtelen végekbe göngyölgetnek gyöngéd asszonyok a napsütésben, hideg vizet adnak, ha megcsömöröttem a bortól és konyaktól, barna kezűkkel puhán gurítják fájdalmamat egyik hűvösségből a másikba, és sose fogy ki a vásznam, hogy felitassa. Ha megunom magamat, repítem a vásznakat, hull a szoknya, sikít a mell, combok ölelnek, locsolom a bort. Ha mégsem ez kell, a vászomból fehér zakót szabatok, fehér inget varratok, fehér nadrágot vágatok, és fehér a zoknim, fehér a gatyám, fehér a cipóm, fehér a cigaretám, fehér a fogam, fehér a papír a zseben: be, fehér a tintám, a tollam, így járok a városban, a tenger partján, a fák alatt, a házak közt, csak a fejemen ne legyen semmi, a fejemhez ne érjen senki; szilánkokra törhet a vakító sugarakban.

Ha majd hatvanéves leszek és az arcom félig lerohadt hosszú piros sálat tekerek a nyakamra, abba bujtatom zavarom. Ha orromon a rosacea rojtjai rügyeznek, leborotváltatom az egészet egy osztályonfelüli sebészrel, miért is ne.

Szép kerek gégesebemről letekérem a takáros kis lökfödőt, és gyanús tartalmát a gyanúsabb rózsákra öntözöm.

Mint a kutyákat az utcák hűgszagú háromszögelési pontjai — a sarkok és a fák —, úgy ingerelnek vizelésre a makulátlan mosdókagylók, akut prosztatitiszem belehajszol a felelőtlen kalandokba. Erős kézrengésem új szint vizs a pikáns bukéjába a dolognak.

Fülem nyúlik hátam bozontos, orromon pamacs, a fájdalom tompa. Köpetem zavaros, rövidlátásom javul, távolabb látok valamit, közelebb semmit. A súlypontokat tapogatással állapítom meg, a homályban hamarabb dőlnek el a kérdések. Vaktában vagdalkozom, súlyosan zuhanok, recseg az ágy, az asszony panaszkodik, mert nem hagyom békén, meddig tart ez még, mikor lesz már vége, végre csak az óra ketyeg. A nehékes csöndben vonaglik a gyomor, sístereg a bab, fortog a kávé, hiába gyürkőzik a has, a takaróm is lottyadt. Az emlékek besárgulnak, az ingerencia megkéült, a gondolatok előlmosodtak, képeim kifakultak, kemény apanyelvem felvizedődött, felelőtlen oldódásom belefeketedett, zöld vallásomon szürke penész. Beöntik a hajnalt az ablakon, valahogy levegőt veszek, mászok a ragacsban, elkapom a radiátort, kegyetlenül betakarom a fenekemmel, magamba szívok egy kis meleget, még, még, ez jó, most jó. Talán nem lesz olyan zaccos a mai kávé, mint a tegnapi volt.

„A világ így, ahogy van, elviselhetetlen. Szükségem van a holdra vagy a boldogságra, vagy a halhatatlanságra, valamire, ami talán örültség, de nem erről a világról való.” A létezés abszurditásáról szóló „elméletek” fölfeleltek a kézikönyvekben, jobb, ha maradunk annál, hogy Caligula a lehetetlen akarja megszerezni magának. Ha most gyorsan hozzátesszük, hogy Caligula — művész, s emlékezetünkbe idézzük, hogy a művészet hozzávetőlegesen a lehetséges határának meghaladásával veszi kezdetét, akkor világosan áll előttünk, hogy Caligula igazi művész mégpedig Camus darabjában az egyetlen ebből a fajtából. Gondoljuk meg, nem kevés ez. De ha elemezzük például a Caligula—Scipio viszonyt, rögtön ama fájdalmas következtetésre juthatunk, hogy a művészet minősége nem feltétlenül a művész erkölcsiségének függvénye. Legálábbis ezt mondja Camus. Mond azonban ennél sokkal fontosabbakat is, nevezetesen azt, hogy mindezek ellenére csak az az igazi művész, aki életét a lehetetlen vonatkozásába helyezi és így éli meg. Mindezt azonban még mindig kevés ahhoz, hogy zseniális művet írjunk. A Caligula egyedülálló érdeme a század irodalmában, legalábbis szerintem, hogy egy olyan szituációt ábrázol, amikor a tökéletes művész világi (itt: politikai) hatalomra tesz szert. A mechanizmus bizony hasonlóan működik: a művészek és a zsáknoknak is csupán következetesnek kell maradnia. A végsőkig. Nem a világ a fontos, hanem a szabadság, mondja Camus hőse, de a szabadság úgy érhető el, ha felismerem, hogy a világ nem fontos. S akkor persze ezek önmagában forgó meghatározások, olyanok éppen, mint a világ. Hiszen az ellentmondás nem szűnik meg, ha elpusztítom azt, aki elmentmond. Caligulában — értelmezésem szerint — a költészet kerekedik felül (értsd: a művészi következetesség), s éppen ezért kell halnia. Keserű példázat ez egyben arról is, hogy a művész-lét nem valósítható meg a valóságban, a művész-lét csak a halálban valósítható meg. Mondja Camus.

E rövid vázlatra azért volt talán szükség, hogy a szokott értelmezésektől eltérő megértési lehetőséget is felvillantunk, utalva arra, hogy a darabot talán sokféleképpen lehet érteni. Még akkor is, ha a JATE Klub-

Rossz nyelvezet szerint Emma Othelloval megcsalta Jagot ezért utóbbi különböző praktikákkal feltékenny teszi a mórt, aki végül megöli hitvesét, Desdemonát. Jagó patkány, Othello korlátolt, mint minden szerelmes. De ez köztudott.

A JATE Klub Színpad műsorára tüzte Shakespeare művét Kormos Tibor rendezésében. Tehát Jagóban a patkányság ösképet. Othelloban pedig a korlátoltság archetipusát kell látni. És ezek dialektikáját: a patkányság erősbödése örjítő korlátoltságot szül, a korlátoltság látványos formáiból szitlik a patkányságot.

Az Othello-i magatartás furcsa következtetésekre enged: a hiszékenységgel elegyedő jó szándékra a szeretet-tagadás kicsiny cseppjeit kell csupán csöpögtetni, s ez az epével mérgetett kotyvalék felbőszíti a szelíd rajongót. Othello nem buta — nem úgy beszél —, csak lendületes, ám intenzitása elveszíti a biztonságát, mert nyilvánosan él, s ezáltal védtelen az evilági patkánysággal szemben.

Caligula

színpad végül is egy hagyományos értelmezést vállal fel, s így állítja színre a Caligulát.

Az előadást jelenlegi formájában (bemutató: április 10. este 9) nem érzem teljes egészében késznek, de ez az előadás minden tekintetben jó reményekre jogosít. Két kritikai észrevételem van, amelyek azonban az előadást alapjaiban érintik. A minden tekintetben nagyszerű díszlet (Pill Katalin ígértes munkája) leírásával nem fáradozunk további előadásokra kerül sor, meg lehet nézni!), de megjegyezzük, hogy a nézőtér mely maga is a díszlet része ilyen kiképzése nem biztosítja azt, hogy a közönség zavartalanul koncentrálhasson az előadásra. Aki leül a párnákra, az bizony jobbra alulnézetben kénytelen látni egy színjátékot, s ez akkor sem felemelő élmény, ha maga a színjáték az. Aki pedig végigállja a másfél órát, figyelmének elkalandozásával aligha válik ideális nézővé. A zárt tér önmagában persze kiváló ötlet, s olyan hatásos jelenetet hoz létre például, mint a játéktérre (amelyhez ebben a vonatkozásban a nézőtér is tartozik), mint a játéktérre sorban bedőlő „halottak”, de nem érzem igazán funkcionálisnak. Ami a szemünk előtt játszódik, az egy mély „gondolati” dráma. Ennek közvetlen és azonnali átéléséhez, megértéséhez a nézőnek distancijára van szüksége, mégpedig fizikailag is, mert például a két-három méterről fülebe-hangzó „halálsikoly” a gyengébb idegzetűeket bizonyára megrettentí, az erősebbeket hidegen hagyja, de fogalmi gondolkodásra egyiküket sem ösztönzi. Holott, véleményem szerint, erre volna szükség.

Az előadás felvállalásának bátorsága nem kis felelősséget ró a rendezőre (Varga Tibor) és a szereplőkre: tudniillik azt, hogy játékkal figyelmeztessék a nézőt: a darabban felvetődő problémák a néző mindennapjainak problémái is. Ezeknek megoldására pedig csak akkor van remény, ha képesek leszünk önmagunkat elemezni, ha távolságot találunk önmagunkhoz. Ennek elérése természetesen csak egyfajta lehetőség (s ha megvalósítása elmarad,

az nem kérhető számon), a színház nem köteles szükségképpen ilyen lenni. Választhatja a közvetlenebb hatást, s a JATE Klubszínpad inkább törekszik arra, amennyiben igen jelentős technikát vonultat fel. (Fény: Lázár László, Pill Katalin jelmezei is rendkívül ötletesek. Zene: talán lehetne több; hatásosabbá tehetnének vele szituációkat.) A tükrös megoldás, a középső tükrön kétoldalú kigyulladó fények, ha Caligula a „dobogóra” ül, majd ennek dramaturgiai átértelmezése, a tükör mögötti szobor a csillagszóró (kár, hogy kévsé hogy az előadás kezdetén gyulladt meg...), vagy az, hogy az előadás kezdetén Caligula a díszletből lép elő — ezek mind-mind kiváló ötletek, és egy lényegében véve hagyományos színház-felfogás színvonalas és szimpatikus megújításának a lehetőségét hordozzák.

Varga Tibort mint rendezőt csak elismerés illeti, de mint Caligula alakítóját már nemcsak az. (Ez a második kritikai megjegyzés.) Mintha a rendezői munka mellett kevesebb ideje, gondja lett volna saját szerepének megformálására: számomra túlságosan egysíkú, olykor tétova Caligulát alakít, s ez a tétováság nem párosul feltétlen gondolati-lelki elmélyüléssel. Sokkal jobban kell ügyelnie beszédtempójára, monológjai bármennyire lendületesek is, ritmusívükben monotonok. Az előadás egyetlen hibátlan, minden szempontból profi alakítását Caesonia szerepében Dezső Dóra nyújtotta. Ő az, aki sohasem beszél ki szerepéből, s minden mozdulatával hitelesen van jelen. Feltétlen dicséret illeti Janovics Rózsát (Scipio) és Kereszti Aladárt (Helicon), még ha előbbi olykor túlszerűen viszonyul is szerepéhez, utóbbi pedig tartása merevségén nem minden esetben képes enyhíteni. Bicskey Károly az előadás második részében lendült bele igazán (igaz, ez szerepéből is következett), akkor méltó partnere volt Vargának. Minden további szereplőt (Darabos Erzsébet, Kardos Zoltán, Mayer Péter, Molnár Erika, Pécsi László, Rákóczi Rózsa) elismerés illet: becsületes munkával járultak hozzá az előadás sikeréhez, amely a szükséges finomítások után jelentős értéke lehet a szegedi színművészetnek.

BELÁNYI GYÖRGY

Jago

Milyen az evilági patkány? Mindenek előtt evilági. Elvezi a jelenlétét. Nem engedi, hogy szeressék, botrányosan logikus, s ezért világában következtelen. Csak a tényekkel számol, nem a valósággal. Nem okos — pedig úgy beszél —, hiszen nem gondol a „jelkére”, a mielőbbi beteljesülésre koncentráll. Sőt: azzal vádol, hogy a közönszer támadja az intellektust (az ő intellektusát), holott ő maga a fasisztoid. A patkány nem szerény, ezért éleiben marad, de jelenléte következetes legitimálása közben a létezés magasában elbukik.

Ha erről (is) szól a Kormos rendezte darab, akkor az alapkonceptió színházi (elvi) megvalósulása jónak mondható. Az április 22-i bemutató azonban a szerepformálásban olyan buktatókat látott, amelyekben némelyik színész megbotolt. Bicskey Károly kellőképpen

okos Jago, Varga Tibor megfelelően korlátolt Othello ám a szövegmondás gyakori szépséghibái mellett egészében pontatlanok: Bicskeyt — úgy tűnik szükség-telenül — elragadja olykor a hevület, s Varga is túl hamar eljut a bizonyossággal határos örült kétely szintjére, a kellőnél gyorsabban engedi magát meggyőzni. Ha mértéktartóbbak lennének, hihetőbb lenne, hogy nem csupán egy féltékenységi dráma játszódik, hanem valami általános botrány.

Mindenesetre Bicskey jól rendezte a dolgokat, erőszakos, de kevesebb indulattal és több higgadtsággal elvszerűbb rendezővé válhat. A remek díszletek között kisé izgatott kapkodással, ám jó összteljesítményt nyújtva játszottak a mellékszereplők formái: Jambor Erzsébet, Janovics Rózsa, Kereszti Aladár, Kardos Zoltán, Mayer Péter, Rákóczi Rózsa, Fogarassy Ferenc, Koy Gábor és Karancsi Sándor.

(di)